

Comparison of Skills and Values in The Social Studies Program With Skills and Values in The New Zealand Social Studies Program

Yaşar Yeşilyurt¹

Samsun University Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences Sociology

ABSTRACT

In this study, New Zealand and Turkey attempted to determine the similarities and differences between the social studies programs of both countries by comparing the skills and values included in the social studies teaching program revised in 2017. In this study, the screening method, which is one of the qualitative research methods, was used. For this reason, social studies education programs and resources related to these programs were obtained by using the official Ministry of education sites of the countries concerned and the articles and research theses written on this subject. As a result of the research, it was found that there are differences between the way skills and values are given in the social studies programme of both countries. The most important of these differences is that the skills and values in the Turkish social studies program are fed into the subject and learning area required by the gains in connection with the content of the gains and it is clear where and what skills and values will be given. In the New Zealand Social Studies Program, skills and values within the core program and in particular within the social studies program are given through the processic ports.

ARTICLE INFO

Received: 04.06.2020
Revision received: 28.08.2020
Accepted: 29.08.2020
Published online: 23.10.2020

Anahtar Kelimeler: Social Studies, Skills, Values, New Zealand, Turkey.

1 Corresponding author;
Doktor Lecturer
yasar.yesilyurt@samsun.edu.tr
Orcid:0000-0001-2345-6789

Sosyal Bilgiler Programındaki Beceri ve Değerlerin Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Programındaki Beceri ve Değerler ile Karşılaştırılması

Yaşar Yeşilyurt¹

Samsun Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Bu araştırmada, Yeni Zelanda ve Türkiye de 2017 yılında revize edilen sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceri ve değerler karşılaştırılarak, her iki ülkenin sosyal bilgiler programı arasındaki benzerlik ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretim programları ve bu programlarla ilgili kaynaklar ilgili ülkelerin eğitim bakanlığının sitelerinden ve bu konuda yazılan makale ve araştırma tezlerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda her iki ülkenin sosyal bilgiler programında beceri ve değerlerin verilme biçimi arasında farklılıklar içerdiği tespit edilmiştir. Bu farklılıklar içinde en önemlisi Türkiye sosyal bilgiler programında beceri ve değerlerin, kazanımların içeriğiyle bağlantılı olarak kazanımların gerektirdiği konu ve öğrenme alanı içinde ilişkilendirilmiş olması ve nerede, hangi beceri ve değerlerin verileceğinin belli olmasıdır. Yeni Zelanda sosyal bilgiler programında ise çekirdek program ve özelde sosyal bilgiler programı çerçevesinde beceri ve değerlerin süreçsel bağlantı noktaları aracılığıyla verilmiş olmasıdır.

Alınma Tarihi:
04.06.2020
Düzeltilmiş Hali
Alınma Tarihi:
28.08.2020
Kabul Edilme Tarihi:
29.08.2020
Çevrimiçi Yayınlanma
Tarihi: 23.10.2020

Key words: Sosyal bilgiler, beceri, değerler, Yeni Zelanda, Türkiye.

Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

¹Doktor Öğretim Üyesi

yasar.yesilyurt@samsun.edu.tr

Orcid:0000-0001-2345-6789

Giriş

Bir ülkenin hedeflediği toplumsal, siyasal, ekonomik ve teknolojik düzeye erişmesini sağlayacak en önemli kaynak, nitelikli insan ihtiyacıdır. Bunun için, insan kaynağının iyi yetiştirilmiş olması ve buna önem verilmesi gerekmektedir. Nitelikli insanı yetiştirecek temel kurumlardan biri ve en önemlisi de eğitim sistemidir. Eğitim sisteminin temel unsurlarından biri olan eğitim programlarının bu ihtiyacı karşılayacak şekilde yapılandırılması bir gereklilik arz etmektedir. Özellikle ülkelerin ihtiyacı olan düşünen, eleştiren, sorgulayan, gerekli beceri ve değerlerle donatılmış insanın bu özellikleri ve nitelikleri sağlayacak olan sosyal bilgiler ve sosyal bilimler dersi/programı aracılığıyla mümkün olması bu ders grubunu ön plana çıkarmaktadır. Ülkemizde çağın gereklerine uygun nitelikli insanın yetiştirilmesi ihtiyacı bu ders programlarının da çağın gereklerine uygun bir şekilde tasarlanmasını önemli hâle getirmektedir. Bu çerçevede tüm dünyada olduğu gibi eğitim programları ve özellikle sosyal bilgiler programı Türkiye’de de yeniden revize edilerek küresel dünya ile rekabet edebilen insanlar yetiştirmek hedeflenmiştir. Modern eğitim anlayışı öğrencilerin sadece bilgiyle yüklü varlıklar olmasının dışında elde edecekleri bilginin beceriye yönelik olarak günlük yaşamında kullanabileceği uygulanabilir bir modelde tasarlanmaktadır. Eğitim felsefesinde yaşanan bu değişim, eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesini ve eğitim sisteminin temel ayaklarından biri olan programların da yenilenmesini zorunlu hale getirmektedir.

Devletler eğitim, ekonomi, siyasal ve bilimsel alanlarda birbirleriyle rekabet edebilmesinin yolu insan kaynağını modern çağın eğitim gereklerine uygun bilgi, yetkinlik, beceri ve değerleri okul yaşamında öğretmeleri gerekmektedir. Bunu sağlamak isteyen birçok ülke eğitim programlarını yenilemişlerdir. Özellikle beceri ve değerlerin, bilginin verilmesinin yanında önemli hâle gelmeye başlamasıyla birlikte öğretim programlarında sadece bilgi vermeye dönük ve öğrencinin günlük yaşamından uzak, karşılığı olmayan, karşılaştığı problemleri ezber bilgi yükü ile çözmeye çalışan programlar terkedilmeye başlanmış; bunun yerine düşünme, problem çözme, sorgulama, iletişim, iş birliği ve teknoloji becerilerini geliştiren her içeriğin bir beceri kazandırmaya yönelik olarak hazırlama eğilimi güçlü bir biçimde ilgili ülkelerde programlara bu güncelleme çalışmaları sonrasında yansımış görünmektedir. Özellikle PISA sınavlarında başarılı olan ülkelerin aynı zamanda bu becerilere yönelik içerik yapılandırmasını başarılı bir şekilde uyguladıkları görülmektedir.

Ülkemizde de 2016 yılında tüm sınıf ve ders düzeyinde çok kapsamlı olarak başlayan ve 2017 yılında tamamlanarak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının resmî İnternet sitesinde yayımlanarak kamuoyunun görüşüne açılmış ve bu programların revize edilmesinin gerekçesi olarak (TTKB, 2017), üzerinde revize çalışması yapılan 2005 programlarının bilgi açısından yoğun olmasından dolayı bilgi, beceri ve değerlerin ağırlık kazandığı sadece öğretimin değil eğitim yönü açısından da bu yoğun bilgi yükü karşısında hem yeterli sürenin kalmaması hem de öğrencinin günlük yaşamla bağ kuracağı, deneyimleyeceği bir içeriğin olmaması gibi sebeplerle öğrencilerin üst düzey beceriler kazanacağı, içeriğini günlük yaşamla ilişkilendirebileceği, millî, manevi ve evrensel değerleri kazanmasının sağlanmasına yönelik olarak yapıldığı vurgulanmıştır. (http://mufredat.meb.gov.tr/Program_Detay.aspx?PID=354, 21.08.2019). Bu bağlamda öğretim programında revizyona gidilen programlardan birisi de sosyal bilgiler dersi. Sosyal bilgiler programı da bu bağlamda temel yetkinlik ve becerileri

içerisine alan ve değerler eğitimine önem veren bir yaklaşımla öğrendiklerini günlük yaşamda deneyimleyebilecek şekilde güncellenmiştir.

Yeni Zelanda Müfredatı ise (NZC, New Zeland Curriculum), 2007 yılının sonlarında revize edilmiş, tüm okullara 2010 yılından itibaren geçerli olmak üzere bu müfredat dağıtılmış ve tam olarak uygulanmasına başlanmıştır. Hem ülkemizde hem de Yeni Zelanda öğretim müfredatında sosyal bilgiler programının büyük bir önemi olduğu gözükmektedir. Toplumu ve insanı anlamının temeli olan sosyal bilgiler, geçmişini bilmenin ve geleceği kurmanın temelini teşkil eder. Bireyin içinde yaşadığı toplumu anlamlandırabilmesi, kültürün devamını ve yeniden üretimini sağlayabilmesi, içinde yaşadığı toplumun nasıl bir medeniyet zeminine yaslandığını fark edebilmesi ve bu zemini devam ettirebilmesinin yollarını öğrenmek bu dersler aracılığıyla verildiğinden bu derslerin programları oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler eğitiminin de bu bağlamda içinde bulunduğu medeniyetin yeniden farkına varabilmesi ve sürdürülebilmesi için yaslandığımız medeniyetin temel kodlarına, zemin metinlerine, kurgusuna ve olgularına dayanacak şekilde yeniden yorumlanması gerekmektedir. Geçmişte ortaya çıktığı biçimiyle günümüzde de sosyal bilgiler tüm ülkeler için vatandaş yetiştirmenin bir aracı olmaktadır. Sosyal bilgiler kavramının ilk defa 1892 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde, toplanan Millî Eğitim Konseyi tarafından ele alınmış olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. İlk defa bu konseyde millî ve ulusal bir toplum anlayışı oluşturmak üzere sosyal bilgiler dersi düzenlenmiştir (Dönmez, 2003). Zaman içerisinde sosyal bilgiler; sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, İngiltere, Kanada, Finlandiya, Avusturalya, Singapur Danimarka, Türkiye, Yeni Zelanda, İrlanda gibi ülkelerde de okutulmaya ve programlarına yer verilmeye başlanmıştır.

Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Temel Amacı ve Felsefesi

Yeni Zelanda sosyal bilgiler programının gerekçesinde “Yalnız yaşamamayı seçersek birlikte yaşamayı öğrenmeliyiz.” ilkesine dayalı olarak öğrencilerin sosyal konular hakkında eleştirel düşünceleri, karmaşık durumları analiz etmeleri, bunları açıklama yollarını bulmaları ve kendi düşüncelerini (metacognition) düşünmeleri istenmektedir. (<http://seniorsecondary.tki.org.nz/Social-sciences/Senior-social-studies/Rationale>, 9.08.2019)

Yeni Zelanda, 21. yüzyılda başarılı bir vatandaş olmak için bütün Yeni Zelandalıları bilgi, beceri ve değer ile donatan dünya lideri bir eğitim sistemi amaçlamaktadır. Yeni Zelanda eğitim sisteminin odağında, öğrencilerin problem çözme, bilgiyi sentezleme, başkalarıyla birlikte çalışma, yaratıcı ve yenilikçi olmanın yollarını bilmeleri gerekir. Bu hedefler doğrultusunda Yeni Zelanda'da eğitim sistemi geçtiğimiz yirmi yılda her yönüyle, denetim, müfredat, ölçme, nitelik, öğretme ve öğrenme alanlarını kapsayan bir değişime gitmiştir. Sonuç olarak bir dizi yeni fikir ve yöntem araştırma ve kanıtlara bağlı olarak benimsenmiştir.

Yeni Zelanda'da eğitim, öğrenenlerin yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarına odaklanmıştır. Her bir öğrenci akademik ve/veya meslekî yollarla potansiyelini geliştirebilir. Okullar ve öğretmenler, eleştirel düşünceyi teşvik etmek için çeşitli öğrenme materyalleri, deneyimleri ve öğrenme ortamlarını kullanır. Bu uygulama, Yeni Zelanda'daki gelişen öğrenci başarısına katkı sağlayan faktörlerden biridir.

Yeni Zelanda müfredatı; öğrencilerin yaşam boyu ihtiyaçlarına değer veren, öğrencilere kendi kişisel potansiyellerini fark etmeleri ve geliştirmeleri için yollar öneren, öğrenci

deneyimini ve araştırmasını destekleyen “Başarı için yönetmek.” felsefesi üzerine inşa edilmiştir.

Yeni Zelanda müfredatından okul müfredatına doğru gidilen süreçte birkaç önemli vurgusu revize edilmiş müfredatın arkasındaki düşünce, inanç ve felsefelerin her biri aşağıda açıklanmıştır.

Birinci Vurgu: “Kendine güvenen, bağlı, aktif olarak çalışan, yaşam boyu öğrenen gençler.”

Gözden geçirilmiş Yeni Zelanda müfredatının vizyonu olarak bu ifade; Yeni Zelanda hükümetinin şu anda eğitimde önemli gördüğü şey için bir başlangıç noktası teşkil etmekte ve bunu başarmaya yardımcı olmak için değerlerin, temel yetkinliklerin ve öğrenme alanlarının geliştirilmesinde rehberlik etmektedir. Bu dört erdem, öğrenciler için bütünsel öğrenmenin önemini vurgularken sadece öğrencilerin eğitimsel olarak başarılı olmaları için gerekli becerileri geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda Yeni Zelanda toplumunun sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel refahına olumlu bir katkıda bulunmak için önemli görülür.

İkinci vurgu: “Yeni Zelanda müfredatının odağı, öğrenciler ve onların başarısıdır.”

Gözden geçirilmiş Yeni Zelanda Müfredatı tarafından özetlendiği gibi, öğrencilere odaklanmanın dört ana yönünü vurgular; “Okul müdürlerinden sınıf öğretmenlerine kadar her seviyede profesyonel liderlerin, öğrencilerin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların en iyi şekilde nasıl karşılanabileceğinin net bir şekilde anlaşılması ve oluşturulması için zaman ayırması gerekir. Bir okuldaki tüm öğrencilerin gereksinimlerinin derinlemesine anlaşılması gerekliliğini vurgular, başarıya ulaşmada en etkili olabilecek öğretim stratejilerinin araştırılmasını teşvik eder.

Üçüncü vurgu: “Değerler ve temel yeterlilikler öğrenme alanlarıyla ilişkilendirildi.”

Gözden geçirilmiş Yeni Zelanda Müfredatı, programı sekiz öğrenme alanının ve bunların programlarının önemini vurgulamaktadır. Bu Yeni Zelanda programı daha geniş, daha bütünsel yaşam becerileri - temel yeterlilikler ve değerler - aktif olarak daha geniş, daha bütünsel yaşam becerileri - anahtar yeterlilikler ve değerler-öğretme ihtiyacını açıkça ifade etmektedir. “Topluluklarının aktif üyesi olarak yaşa, öğren, çalış ve katkıda bulun.”

Dördüncü vurgu: “Yeni Zelanda müfredatı, bilgi hakkındaki bilginin ve bilginin nasıl oluştuğu ve edinildiğini, değiştirdiğini” kabul eder.

Bakanlık belge boyunca, mevcut etkili uygulamaları sürdürür ve geliştirirken, okulların sosyal değişimi, etkili öğretim ve öğrenmeye ilişkin yeni anlayışları ve günümüz öğrenenlerinin gelecekteki gereksinimlerini dikkate alan bir müfredat geliştirmeleri gerektiğine de dikkat çekmektedir. Bunlar, okulların hem öğrenim alanlarındaki değişiklikler hem de öğretim ve öğrenme stratejileri bakımından öğrenci öğreniminin nasıl en üst düzeye çıkarılabileceğini düşünmelerini gerektirir. Soruşturma olarak öğretmek, yansıtıcı düşünce, eylemi teşvik etmek ve önceki öğrenme ve deneyimle bağlantı kurmak da dâhil olmak üzere, bunu başarmada en etkili olduğu düşünülen bir takım pedagojik uygulamalar vurgulanmıştır.

Beşinci vurgu: “Yeni Zelanda müfredatı, etkili pedagoji ve öğretim ve öğrenme pratiğinin önemini vurgulamaktadır.”

Öğrencilerin ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamaları için, bireylerin ve öğrenci gruplarının özel ihtiyaçlarını sorgulayarak, daha sonra öğrenci sonuçları ve geçmiş uygulamalarla bağlantılı araştırmalardan elde edilen kanıtları kullanarak, müfredat tasarımına temel teşkil eden öğretme sorgulama modeline özellikle önem verilmektedir. Bu süreç, mevcut uygulamanın istenen etkiye sahip olmadığı öğrenciler için özellikle önemli olarak kabul edilmektedir.

Altıncı vurgu: “Öğretmenlerin yanı sıra öğrenciler, aileler, veli ve daha geniş bir topluluk, müfredat tasarlama sürecinde yer almalıdır.”

Bu vurgu, müfredat tasarımının okul liderlerinin veya öğretmenlerin görüş ve fikirleriyle sınırlı olmamakla birlikte öğrencilerin eğitimine ilgi duyan herkes tarafından paylaşılması sorumluluğudur. Okullar, yalnızca farklı grupların fikir ve kaygılarına ulaşmak ve bunları dinlemekle değil, aynı zamanda bunları müfredat tasarımında değerlendirmek ve yansıtmakla sorumludur.

Yedinci Vurgu: “Yeni Zelanda müfredatının amacı, okullarımızda öğrencilerin öğrenmesi için yön belirlemektir ve kendi bağlamlarında gerçekleştirdikleri eylemlerle niyetlerini belirlerken okullara rehberlik etmektir.”

Gözden geçirilmiş Yeni Zelanda Müfredatı, öğrenme niyetinin genel yönünü belirlemeye devam etmektedir ve okulların ön plana çıkan felsefeleri ve eğitim yönlerine uymaları gerekmektedir. Bununla birlikte, gözden geçirilmiş Yeni Zelanda Müfredatı, okullara, öğrencilerin ihtiyaçlarını kendi bağlamlarında en iyi şekilde karşılamak için okul müfredatlarını geliştirmeleri için önemli derecede esneklik sunar. Bu vurgu, müfredat tasarımı için orijinal Yeni Zelanda Müfredatından farklı bir odağı açıkça yansıtmaktadır.

Yeni Zelanda sosyal bilimler öğretim programı, çeşitli öğrenciler için öğrenmeyi kolaylaştıran dört 'mekanizma' tanımlar. Bu mekanizmaların her biri, mevcut uygulamaların anlayabileceği bir bağ sağlar. Her biri, ne yapacağımıza ilişkin karar verirken kullanabileceğimiz kanıtlarla desteklenmektedir. Bu mekanizmalar;

- **Bağlantı**-öğrencilerin hayatlarıyla ilişkili bağlantı kurma.
- **Hizalama**-deneyimleri önemli sonuçlara hizalama.
- **Toplum**-topluluk yaşamını sürdürebilme.
- **İlgi** - öğrencileri ilgilendiren tasarım, deneyimler.

(<http://seniorsecondary.tki.org.nz/Social-sciences/Senior-social-studies/Rationale>, 21.08.2019).

Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

2017 yılında tamamlanan ve revize edilen sosyal bilgiler programında belirtilen temel amaç öğrencilerin akli ve duygusal olarak sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlamayı, kendine güvenen, gündelik hayatla bağlantı kurabileceği, sözel, sayısal bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik açıdan duyarlı bireyler yetiştirmeyi, programda ifade edilen değerleri benimseyen insan hak ve sorumluluklarını bilen, beceri ve yetkinlikleri kazanmış içinde yaşadığı topluma aktif yurttaşlar olarak katkı sağlayan bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. (<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>, 21.08.2019)

Revize edilen Sosyal bilgiler öğretim programının temel perspektifi ise aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

“Değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz, toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır.” (<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>, 21.08.2019).

Yukarıda ifade edilen revize edilmiş Türkiye sosyal bilgiler öğretim programının öğretilme amaçları Yeni Zelanda sosyal bilgiler programı amaçları açısından büyük oranda benzerlik göstermektedir. İki ülkenin programlarına bakıldığında farklılık sosyal bilgiler programının içeriğinin oluşturulmasında, belirtilen amaçların içeriğe aynı biçimde yansıtılmamasından kaynaklanmaktadır.

Öğretim Programlarının Yapısı

Yeni Zelanda sosyal bilimler öğrenme alanı, vizyon sahibi, duyarlı, tüm öğrenciler için başarıyı teşvik eden ve gençleri geleceğe hazırlayan bir eğitim sisteminin şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilir. Yeni Zelanda müfredatı (2007), sosyal bilimler öğrenme alanının amaç ve içeriği ile uyumlu olan müfredat tasarımında geleceğe yönelik temaların kullanılmasını önermektedir. Bunlar:

- *Sürdürülebilirlik*
- *Vatandaşlık*
- *Girişim*
- *Küreselleşme*
- *Eleştirel okuryazarlık kullanma yeteneği.*

Sosyal bilimler aracılığıyla öğrenciler, “yaşadıkları ve çalıştıkları toplulukları anlamalarına, katılmalarına ve katkıda bulunmalarına yardımcı olan bilgi, beceri ve deneyim” kazanırlar (www.nzcurriculum.tki.org.nz, 22.08.2019).

Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Öğrenme Alanları

Türkiye’de revize edilen sosyal bilgiler programında öğrenme alanları üzerinden yapılandırılarak öğrenme alanı ve içeriği şu şekilde belirlenmiştir:

- *Birey ve Toplum,*
- *Kültür ve Miras,*
- *İnsanlar, Yerler ve Çevreler,*
- *Bilim, Teknoloji ve Toplum,*
- *Üretim, Dağıtım ve Tüketim,*
- *Etkin Vatandaşlık,*

- *Küresel Bağlantılar* olmak üzere yedi öğrenme alanı üzerinden tasarlanarak hazırlanmıştır. Bu öğrenme alanlarında bilgi, beceri ve değerler kazanımlarla ilişkilendirilerek bir bütün hâlinde verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu öğrenme alanları disiplinler arası bir perspektifte sosyoloji, tarih, ekonomi, coğrafya gibi bilim dallarının konularıyla ilişkili bir biçimde verilmesine özen gösterilmektedir. (<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=35> , 21.08.20194)

Her iki ülkenin program yapısının birbirine yakın içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinin, beceri ve değerlerin belirtilen amaçlar doğrultusunda soruşturma, değerlerin keşfi ve sosyal karar verme süreçleri ile bağlantılı bir biçimde programın bütününde verilmiş olması, Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında ise kazanımlar doğrultusunda bilgi, kavram, beceri ve değerler doğrultusunda yapılandırılmış olmasıdır.

Anahtar Yetkinlikler ve Beceriler

Modern yüzyılda birçok konuda sınırların kalktığı ve hızla küreselleşen dünyamızda ülkelerin her türlü ihtiyaçlarına ve taleplerine ayak uydurabilmek için, bireylere kazandırılması amaçlanan yetkinlik ve becerilerin eğitimin gereksinimlerine cevap olacak biçimde düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Özellikle eğitim alanında belirli bir seviye yakalamış ve ileri gitmiş ülkeler yetkinlik ve becerilerin öğrencilere nasıl kazandırılması gerektiği konusunda oldukça kapsamlı ve detaylı araştırmalar yapmaktadırlar. Bir programdaki anahtar yetkinliklerin anlaşılabilmesi için şu özelliklerin bilinmesi gerekir:

- Anahtar yetkinlikler bilgi, beceri, tutum ve değerleri kapsar.
- Anahtar yetkinlikler birlikte çalışır ve birbirlerini etkiler.
- Anahtar yetkinlikler, öğretmenlerin sadece öğrencilerin öğrendiklerini değil, nasıl öğrendiklerini ve öğrenmeye devam etme kapasitelerini de fark etmelerini gerektirir.
- Anahtar yetkinlikler performansta gösterilir-eylem gerektirir.
- Temel yetkinlikler, öğretmenlerin ve öğrencilerin hazır ve istekli olup olmadığını ve öğrenebileceklerini düşüncelerini gerektirir.
- Anahtar yetkinlikler, öğrencilerin gelecekte bir zamanda dünyaya katılmaya hazırlanmak yerine, şu anda dünyaya katılma kapasitesini güçlendirir.
- Anahtar yetkinlikler, temel beceriler için sadece yeni bir isim değildir. Becerileri içerir, aynı zamanda becerilerin bilgi, tutum ve değerlerle nasıl ilişkili olduğunu ve becerilerin çeşitli bağlamlarda başkalarıyla etkileşimde nasıl kullanılabileceğini vurgular.
- Anahtar yetkinlikler sadece gençler için değil öğrenciler, öğretmenler, liderler, ebeveynler, topluluk üyeleri için geçerlidir.

Yeni Zelanda programında 5 anahtar yetkinlik/yeterlilik belirlemiştir:

- Düşünme
- Dili, Sembolleri ve metinler kullanmak
- Kendini yönetmek
- Başkalarıyla ilişki kurmak
- Aktif katılım

İnsanlar bu yetkinlikleri yaşamak, öğrenmek, çalışmak ve yaşamlarında kullanmak için edinirler (<http://nzcurriculum.tki.org.nz/Key-competencies#collapsible1>).

Yeni Zelanda sosyal bilgiler programında yer alan yetkinlik ve beceriler, soruşturma, değerlerin keşfi ve sosyal karar verme süreçleri aracılığıyla işlenişte kendine yer bulmuştur. Bu bağlamda Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı tasarımı yukarıda belirtilen temel becerileri kazandırmak için öğrenci merkezli bir yaklaşımı esas alarak tasarlanmıştır. Yukarıda verilen 5 anahtar yetkinlik sosyal bilgiler programının her seviyesinde süreçsel bir mantıkla verilmektedir. Bu da öğrencilere kazanımlar çerçevesinde kazanacağı becerileri kazanmak yerine kazanımların kendisi becerilerle birlikte düşünülerek tasarlanmış bir model ortaya çıkarmıştır.

“Öğrenci merkezli müfredat tasarımı, müfredatın öğrencilerin mevcut ve gelecekteki öğrenme ve yaşam ihtiyaçlarını karşılamada daha bütünsel ve öğrenci odaklı bir yaklaşımla yönlendirilmesi gerektiğine dair temel bir görüşe dayanmaktadır. Bunu başarmak için, beş ana kaygının ele alınması gerekir. Öğrencilerin aktif katılımcılar olduğu, kendi anlayışlarını geliştirdikleri ve kendi önceki bilgileri üzerine inşa ettikleri; geleneksel müfredat derslerinin yanı sıra daha geniş yaşam ve öğrenme becerilerinin geliştirilmesi gerektiği; öğrencilerin özel öğrenme ihtiyaçları, tutumları ve motivasyonlarının karşılandığı; sosyal ve kişiler arası değerlerin ve becerilerin geliştirildiği vurgulanmakta ve bu öğrenmenin bütünsel, devam eden, inşa eden ve yaşam boyu aktivite olduğu ifade edilmektedir. Bu ihtiyaçları desteklerken, diğer öğrenmeler için temel yapı taşı olarak temel beceri ve bilginin ustalığını sağlama ve öğrenmeyi iki türe ayırma, özel bilgi ve beceriler ile her konuda beslenmesi gerekenleri ayırma konusundaki önemli düşünceleri de beraberinde getirmektedir. Her öğrencinin “en iyi” ve “iyi” olduğunu fark ederek hem yüksek eğitim standartlarını hem de toplumun demokratik değerlerini geliştirmenin önemine özel önem vermektedir. Bu eğitimin ve müfredatın amacı, akademik öğrenim pahasına tamamen sosyal öğrenmeye odaklanmak değildir. Her birinin etkisini göz ardı etmeden özne, öz ve sosyal öğrenmeyi kullanarak bütünleştiren dengeli ve bütünsel bir eğitimidir.” şeklinde ifade edilmektedir (<http://ssol.tki.org.nz/Senior-social-studies-years-11-13>).

Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programında becerilerin çoğu soruşturma ya da değerlerin keşfi gibi tek bir süreçle bağlantılı olarak değil bir bütün olarak tüm süreçlerle ilişkili bir biçimde verilmektedir. Yazıcı, (2009) *“Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Karşılaştırılması”* adlı makalesinde sosyal bilgiler süreçleri ile beceriler arasındaki ilişkinin gösterildiği çeşitli örneklere yer vererek bu becerileri şu şekilde göstermiştir:

“İletişim Becerileri

Dinleyerek, okuyarak, konuşarak ve yazarak kendinden emin ve ehil bir şekilde iletişim kurmak.

Medya ve diğer kaynaklardan elde edilen işitsel ve görsel mesajları analiz etme ve ayırt etme becerilerini geliştirmek.

Açık, mantıklı ve ikna edici bir şekilde bir durum üzerinde çalışabilmek.

Sayısal Beceriler

Grafikler, tablolar ve çizelgelerdeki bilgiyi ya da oranı analiz etmek, bu araçlarla ilgili bir soruyu yanıtlamak.

Matematiksel işlemlerle sunulan bilgiyi anlamak.

Akıl ve mantık kuralları içerisinde bilgiyi organize etmek.

Bilgi Becerileri

Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiyi toplamak ve işlemek.

Farklı bakış açılarını teşhis etmek, tanımlamak, yorumlamak ve görüş ile gerçeği ayırt etmek açık, mantıklı, kısa ve doğru bir şekilde bilgiyi sunmak.

Problem Çözme Becerileri

Fikirleri sorgulamak, araştırmak, keşfetmek, üretmek ve geliştirmek.

Problemleri çeşitli bakış açılarıyla incelemek.

Bir problemi tespit etmek, tasvir etmek ve tekrar tanımlamak.

Kendini Yönetme ve Rekabet Etme Becerileri

Zamanı etkili bir biçimde kullanmak.

Kendini adama ve kendi kendini takdir etme becerilerini geliştirmek.

Başarı ve başarısızlık, ihtilaf, yarışma, stres, değişim ve meydan okumaya yönelik yapılandırmacı yaklaşımları desteklemek.

Sosyal ve İş Birlikli Beceriler

Başkalarıyla iş birliği içerisinde çalışmak.

Ayrımcılığa neden olan davranışları ve uygulamaları tanımayı, incelemeyi ve uygun tepki vermeyi öğrenmek.

Ortak kararlar almada ve hareket etmede sorumluluk almak.

Fiziksel Beceriler

Güvenli ve etkili bir şekilde materyalleri kullanmayı öğrenmek.

Kültürel aktiviteler ile ilişkili özel becerileri geliştirmek.

İş ve Çalışma Becerileri

Hem grupla hem de bağımsız birlikte etkili bir şekilde çalışmak.

Kendi çalışmalarında sorumluluk almanın seviyesini artırmasını sağlamak.

Kendi kendini takdir etmek ve gerçekçi bilgilere dayalı meslek seçimleri yapmak.”

Türkiye Sosyal Bilgiler Programında Yetkinlikler ve Beceriler

Türkiye’de 2017 yılında revize edilen programların hem yenilenme gerekçesi hem de temel amacı yetkinliklerle donanmış bilgi, beceri ve davranışlara sahip değerlerle bütünleşmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri ve yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. “TYÇ Anadilde iletişim, Yabancı dillerde iletişim, Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, Dijital yetkinlik, Öğrenmeyi öğrenme, Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, İnisiyatif alma ve girişimcilik, Kültürel farkındalık ve ifade, olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlemiş ve tanımlamıştır. Bu genel yetkinlik ve becerilerle birlikte sosyal bilgiler dersine özgü beceriler ise Araştırma, Çevre okuryazarlığı, Değişim ve sürekliliği algılama, Dijital okuryazarlık, Eleştirel düşünme, Empati, Finansal okuryazarlık, Girişimcilik, Gözlem, Harita okuryazarlığı, Hukuk

okuryazarlığı, İletişim, İş birliği, Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, Kanıt kullanma, Karar verme, Konum analizi, Medya okuryazarlığı, Mekânı algılama, Öz denetim, Politik okuryazarlık, Problem çözme, Sosyal katılım, Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Yenilikçi düşünme, Zaman ve kronolojiyi algılama yetkinlik ve becerileri olarak belirlenmiştir.
(<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>, 21.08.2019)

Yeni Zelanda ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değer Boyutu

Değerler, toplumu oluşturan bireylere, neyin önemli olduğunu, neyin tercih edilmesi gerektiğini ve nasıl yaşanılması gerektiğini anlatır. Değerlerin değişen dünyanın ihtiyaç ve taleplerine cevap verebilmesi için öğrencilere kazandırılması toplumun geleceğinin inşası için büyük bir önemi vardır. Temel olarak değerler, tutumlar ve inançlar ile ilişkilendirilse de hem inançlardan hem de tutumlardan daha kapsamlıdır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Değerler bu anlamda neyin iyi, güzel ya da doğru olduğunu belirleyen derecelendirme ölçütleridir. Bu bağlamda değerlerin eğitim süreci içerisinde kazandırılması oldukça önemlidir. Değerlere programlarında yer vermeyen bir eğitim olamayacağı için insan davranışlarına yön veren değerlerin öğretim sürecinde ve programlarda yer verilmesinin büyük bir önemi vardır (Memiş ve Güney Gedik, 2010). Sosyal bilgiler dersi, aslında bir değer eğitimi dersidir. Çünkü tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve kültürlerarası ilişkileri sağlaması açısından değerlerin verilmesi sosyal bilgiler dersi için önemli olmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli olması da değer öğretimi bakımından onu önemli hâle getirmektedir. Sosyal bilgiler dersi ile davranış ve bilgi yanında değer aktarımı yapılmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, değerler eğitimine gereken önemi vermek gerekir. Bunun içinde öncelikle değerleri benimseyen, içinde yaşadığı medeniyetin ve toplumun farkında olan, evrensel değerlerin (barış, insan hakları, demokrasi gibi) farkında olan vatandaşlar yetiştirmek gerekir. Ancak bu şekilde yetiştirilen bireylerin küresel dünya ile rekabet edebilir bilgi beceri ve değerlerle donanmış ve eğitim almış kişiler aracılığıyla olması mümkün olacaktır.

Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programında değerler kazanımlarla bağlantılı olarak değil öğretim sürecinde süreçsel olarak kendine yer bulmaktadır.

Programda “öğrencilerin; kendilerine, başkalarına ve insan haklarına saygı duymaları ve aşağıda verilen değerlere yönelik cesaretlendirilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Yer verilen değerler olarak;

- Mükemmellik
- Yenilik, sorgulama ve merak
- Çeşitlilik
- Eşitlik
- Birliktelik ve katılım
- Ekolojik Sürdürülebilirlik
- Bütünlük
- Saygı
- Doğruluk
- Dürüstlük

- Sorumluluk sahibi olma
- Programda değerler aracılığıyla öğrencilerin;**
- Kendisinin ve başkalarının sahip olduğu değerleri,
 - Değerlerin farklı örneklerini, (örneğin; ekonomik, sosyal, estetik ve ahlaki değerler) öğrenmeleri ve tecrübe etmeleri amaçlanmaktadır.

Öğrenme deneyimleri sayesinde öğrenciler;

- Yeteneklerini geliştirmek;
- Kendi değerlerini sunmak;
- Başka kültürlerin sahip olduğu değerleri araştırmak;
- Değerleri ve eylemleri eleştirel olarak analiz etmek,

Bu deneyimleri sonrasında;

- Ortaya çıkan anlaşmazlıkları tartışmak
- Değerlerdeki farklar ve çözüm önerileri;
- Etik kararlar almak ve onlara göre hareket etmek gibi nitelikler kazanması amaçlanmaktadır. (<http://www.education.govt.nz>, 24.08.2019)

Yukarıda liste halinde verilen değerlerle Yeni Zelanda programında öğrencilerin değerleri içselleştirmeleri ve bu değerler aracılığıyla toplumla bağ kurmaları amaçlanmaktadır. Yeni Zelanda programında değerler bireyin kendisinden ve içinde yaşadığı toplumdan kopuk olmayan, içinde yaşadığı toplumu değerler aracılığıyla içselleştiren ve aktif olarak uygulayacağı önemli değerleri kapsamaktadır.

Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değer Boyutu

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programında değerler, Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programına göre daha kapsamlı bir şekilde tasarlanmıştır. Ancak Yeni Zelanda programında yer alan değerler daha çok genel, güncel ve kavramsal süreçler yoluyla ifade edilirken Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programında değerler daha geniş ve daha spesifik kavramlar ve olgular aracılığıyla ifade edilmiştir. Yeni Zelanda programında değerlerin verilmesi bir süreç olarak görülürken Türkiye sosyal bilgiler programında değerlerin ilgili konuların ve kazanımların bağlamı içinde öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir. Pedagojik açıdan süreç yoluyla öğrenmenin içeriksel öğrenmeden daha verimli ve başarılı bir öğrenme olduğunu vurgulamak gerekir.

Bu açıdan Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında değerlerle ilgili olarak, *“hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır. Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir”* şeklinde ifade edilmiş dolayısıyla eğitim sistemimiz için değerlerin bilgi ve becerilerle birlikte ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Hem revize edilen tüm programlarda hem de sosyal bilgiler öğretim programında değerler kazanımlarla bağlantılı olarak verilmiş ve tüm programların geneline hâkim bir anlayışla ele alınmıştır. Revize edilen Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” olarak şunlara yer verilmiştir: *“Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.”* Bu değerler, sosyal bilgiler öğretimi boyunca kök değerlerle bağlantılı olarak öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda derse özgü değerler olarak şu değerler yer almaktadır:

“1.Adalet 2.Aile birliğine önem verme 3.Bağımsızlık 4.Barış 5.Bilimsellik 6.Çalışkanlık 7.Dayanışma 8.Duyarlılık 9.Dürüstlük 10.Estetik 11.Eşitlik 12.Özgürlük 13.Saygı 14.Sevgi 15.Sorumluluk16.Tasarruf17.Vatanseverlik 18.Yardımseverlik”.

(<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>, 21.08.2019)

Değerlerin programlarda genel olarak verilme biçiminde yaygın olarak benimsenen anlayış değerlerin örtük bir biçimde süreç yoluyla öğrencilere kazandırılmasıdır. Ancak Türkiye de programların yenilenmesi aşamasında ve sonrasında kabul edilerek yayınlanan programlarda değerlerle ilgili bu tutum, kazanımların içeriği ile bağlantılı konular ve içerikler çerçevesinde çoğu zaman açık bir biçimde ilişkilendirilerek verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Birçok ülkede okutulan ve bu çalışma kapsamında incelenen Yeni Zelanda ve Türkiye sosyal bilgiler öğretim programının ülkelerin bugünü ve geleceğini anlamada sosyal bilgiler dersinin/programının ne kadar önemli olduğunu; bu programlarda yer alan beceri ve değerlerin sosyal bilgiler programının doğası gereği ile birlikte düşünüldüğünde ne kadar elzem olduğunu açıkça göstermektedir. Öğretim programları mükemmel olmadığı gibi sürekli hep daha iyiyi aramaya yönelik ve belirli aralıklarla değişen olay ve olgular çerçevesinde yenilenmesi gereken bir yapıya sahiptir. Ülkemizde uygulanmakta olan sosyal bilgiler öğretim programının da eksiklikleri vardır. Bu eksiklerin bir kısmı içerikten bir kısmı ise öğretim programının yapısından kaynaklanmaktadır. Özellikle temel yetkinliklerin ve değerlerin kazandırılması noktasında süreçsel değil içerikle bağlantılı olarak düşünülmesi, örtük bir biçimde değil açıkça verilmeye çalışılması Yeni Zelanda sosyal bilgiler programında ise temel yetkinliklerin ve değerlerin süreçsel olarak tüm program yapısına hâkim olması temel bir farklılık olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada Yeni Zelanda öğretim programının yetkinlik ve becerileri ile ülkemizde yürürlükte olan sosyal bilgiler öğretim programında yer alan yetkinlik, beceri ve değerlerin karşılaştırılmasının temel amacı hem sosyal bilgiler öğretim programını incelediğimiz ülke bağlamında nasıl yer aldığını ortaya koymak hem de ülkemizde uygulanan sosyal bilgiler programıyla benzer ve farklı yanlarını ortaya koyabilmek ve dolayısıyla sosyal bilgiler programına bir zenginlik katabilmenin yollarını bulabilme amacı güdülmüştür. Dünyada geçerli olan evrensel nitelikler bağlamında yetkinlik, beceri ve değerlerin öğrencilere sosyal bilgiler programın içeriğinde verilmesi; küreselleşen dünya ile rekabet edebilen, içinde yaşadığı toplumu anlayabilen, eleştirel ve sorgulayıcı birey yetiştirmenin ancak sosyal bilgiler programı ile mümkün olabileceği gerçeğini göstermektedir. Programlarda sadece bilgi vermeye dönük içeriğin yetkinlik, beceri ve değerleri kazandırmadan bir anlam ifade etmeyeceğini görmek gerekir. Tüm dünyada özellikle de eğitim alanında ileri gitmiş ülkeler sadece içeriksel olarak bilgi veren bir programdan ziyade yetkinlik, beceri ve değerleri yaşamında içselleştirerek uygulamaya dönük bir birey yetiştirmenin önemini ortaya koymaktadır Ülkemizde sosyal bilgiler öğretim programı incelendiği zaman içeriğin sarmal bir yapıda oluşturulduğu görülmektedir. Aynı şekilde temel yetkinlikler ve değerler de bu sarmal yapıyla bağlantılı

olarak kazanımlar içinde verilmeye çalışılmıştır. Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programının dikkati çeken en önemli özelliği ise sosyal bilgiler ders içeriğinin belirli bağlantı hedefleri ve birbiriyle etkileşim içerisinde verilmeye çalışılmış olmasıdır.

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceriler ve değerler 7 öğrenme alanı üzerinden verilen kazanımlarla bağlantılı olmak üzere verilmeye çalışılmaktadır. Yeni Zelanda da ise beceriler “soruşturma”, “değer keşfi”, “sosyal karar verme” olarak belirlenen ve sosyal bilgiler süreçleri yoluyla verilmektedir. Bu durum becerilerin programda belirtilen süreçlerin tamamının etkin bir şekilde kullanımını ifade etmektedir. Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programında değerler boyutu, Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programına göre daha ayrıntılı bir şekilde açık bir şekilde tasarlanmıştır. Değerlerin açık bir şekilde kazanımlar içerisinde verilmesi yerine Yeni Zelanda da olduğu gibi değerlerin keşfedilmesi biçiminde süreç içerisinde tüm programlara yansıtılması öğrenme öğretme stratejileri mantığı bağlamında daha doğru bir yaklaşım olduğunu belirtmek gerekir.

Kaynakça

- Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, (Editör: Cemalettin Şahin), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. H., Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik, *Değerler Eğitimi Dergisi. 6(15)*, 69- 88.
- Memiş, A. ve Güney Gedik, E. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri, *Değerler Eğitimi Dergisi. 8(20)*, 123- 145.
- Yazıcı, Kubilay (2009). Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Karşılaştırılması, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22*, 423-435.
- TTKB. (2017). Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programlarının güncellenmesi, 20.08.2019, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_01/13152934_basYn_aYklamasY_13012017.pdf
- Türkiye Sosyal Bilgiler Müfredatı, 21.08.2019, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>,
- Yeni Zelanda Müfredat Belgeleri, 22.08.2019, <http://nzcurriculum.tki.org.nz/Key-competencies#collapsible1>
- <http://seniorsecondary.tki.org.nz/Social-sciences/Senior-social-studies/Rationale> 21.08.2019,
- <http://ssol.tki.org.nz/Senior-social-studies-years-11-13>, 22.08.2019,
- <http://www.nzcurriculum.tki.org.nz>, 22.08.2019,
- <http://www.education.govt.nz>, 24.08.2019